

ATATÜRKÜN ANILARI

İZMİR SUİKASTI

İzmir'de hazırlanan o alçakça suikastın sonuçsuz kalmasından sonra bir gün bize şu olayı anlatmıştı:

- "Ziya Hürşit'in beni öldürmeye memur ettiği iki zavallı vardı. Sorguları yapıldıktan sonra bunların birisini yanıma çağırdım. Odada kimse yoktu. Kendisine sordum:
- Sen Mustafa Kemal'i öldürecekmişsin, öyle mi?
- Evet, dedi. Ben yine sordum:
- Mustafa Kemal ne yapmıştı ki onu öldürecektin?
- Fena bir adammış o. Memlekete çok fenalık yapmış. Sonra bize onu öldürmek için para da vereceklerdi.
- Sen Mustafa Kemal'i tanıyor musun?
- Hayır.
- O halde tanımadığın bir adamı nasıl öldürecektin?
- Geçerken işaret edecekler, Mustafa Kemal işte budur, diyeceklerdi. Biz de öldürecektik.

O zaman cebimdeki tabancayı çıkararak kendisine uzattım:

- Mustafa Kemal benim, haydi al eline tabancayı, öldür, dedim.

Herif benden bu karşılığı alınca yıldırımla vurulmuş gibi oldu. Bir süre şaşkın şaşkın yüzüme baktıktan sonra diz üstü kapanarak hüngür hüngür ağlamaya başladı.

Yahya Galip KARGI

ASKERLE GÜREŞ

Bir gezisinde, Kolordu binasının kapısında aslan yapılı bir Mehmetçik gördü. Çağırdı ve güler yüzle sordu:

- Sen güreş bilir misin?

Yanıdakilerden en kuvvetli görünenlerle Mehmetçiği güreştirdi. Genç asker her zaman üstün geliyordu. Çok neşelendi, ayağa fırladı.

Ceketini çıkarıp Mehmet'e ense tuttu:

- Haydi, bir de benimle güreş!

Katıksız ve temiz Anadolu çocuğu Ata'sının yüzüne hayranlıkla baktı:

- "Atam," dedi. "Senin sırtını yedi düvel yere getiremedi. Bir Mehmet mi bu işi başarır?"

Gözleri doldu ve ağlamamak için gülmeye çalıştı.

Tahsin UZER

ALÇAKGÖNÜLLÜ

Atatürk'ü, 1938 Gençlik ve Spor Bayramı günü, son defa, 19 Mayıs Stadyumu'nda gördüm. Şeref tribünü kapısında -o zaman küçük bir çocuk olan kızım- o günün anısı olan rozetini

taktırmayarak bir şeyler söylüyordu. Zayıf ve yorgundu.

Kızımdan Atatürk'ün kendisine neler söylediğini sordum:

— Rozette resmim varmış, nasıl takarım? dedi.

Zeki ve alçakgönüllü Atatürk rozetteki resmi görmüştü.

Bu, O'nun stadyuma ilk ve son gelişi, sanki gençliğe vedası oldu.

BENİM ADIM ATA DEĞİL

Atatürk'ün sinirlendiği önemli bir nokta vardı. Gazetelerde, kendisine "Ata" denildiğini okudukça şöyle dedi:

— Benim adım Ata değil, Atatürk'tür! Bazı gazeteler neden böyle yazarlar?

Şükrü KAYA

GÖMÜLECEĞİ YER

Atatürk'ün gömüleceği yer ve toprak:

O'nun kabri Ankara'da olacaktır. Fakat bu şehrin neresinde? Çünkü O' nun en son kuvvetli isteği bir an önce Ankara'ya dönebilmektir. Biri Büyük Millet Meclisi'nden İstasyon'a inen cadde üzerindeki yuvarlak yer, diğeri Çankaya'daki yeni köşkün mermer havuzu. Bu yerler şu nedenle konuşulmuştur:

Bir akşam Atatürk'ün etrafında toplananlar arasında, O'nun ölümü oluşu üzerinde durulmuş ve özellikle kendisi 1926 suikast girişiminden sonra söylediği cümleyi tekrar etmişti. "Benim naiz vücudum bir gün elbette toprak olacaktır. Fakat Türkiye Cumhuriyeti ilelebet payidar kalacaktır." dedikten sonra "Milletim beni istediği yerde yatırsın, yeter ki beni unutmasın," demişti. Meclisin altındaki yuvarlak yeri ortaya atan kişiye ise, "iyi ve kalabalık bir yer, fakat ben böyle bir arzumu millete vasiyet edemem". Ancak, gene o akşam ileri sürülen bir fikrin kendisini çok duygulandırdığını, bugün bile hatırlıyorum.

Memleketin bütün sınır boylarından getirilecek toprak üzerinde yatmak. Recep Peker, hararetle bu fikrin sembolik savunmasını yapmıştı.

Atatürk, böyle bir fikrin uygulanmasından ancak, ölümlü vücudu için hoşlanacağını ve gurur duyacağını anlatırken bana bakarak: "Bunu unutma!" demişti.

Prof. Dr. Afet İNAN

SOKAK ÇOCUĞU

Atatürk'e, düşmanlarından bir bayan, bir yabancı gazetede (sokak çocuğu ve zalim) diye yazılar yazmak küçüklüğünü göstermişti.

Bir gün Yat Kulüp'te Atatürk, arkadaşlarına bu yazıdan söz ederek demiştir ki:

- Bana sokak çocuğu diye yazmış... Ben pek küçük yaşta yatılı bir öğrenci olarak okullara girmedim. İdadi'den Harp Okulu'na, oradan da orduya hizmete gittim. Sorarım sizlere, benim sokakta oynamaya vaktim mi vardı? Bana (zalim) diyormuş... Ben eğer bu vatana ihanet eden birkaç adamı mahkemeye vererek, kanun çerçevesinde bu adamlar cezalarını buldularsa, benim onlara karşı sevgimden ziyade, Türk milletine sevgim daha büyüktür... Bu nedenle Türk milletine onların zararlı vücutlarını feda ettim..." demişlerdir.

Enver Behnan ŞAPOLYO

MUTSUZ LİDER

Bir akşam sofrasının hararetli bir döneminde Mustafa Kemal, kişisel özgürlüğünün birçok bölümlerinden yoksun bırakılması acısını hüznü dolu sözlerle şöyle anlattı:

- "Şimdi siz buradan ayrılır, istediğiniz yerde gezer dolaşırsınız. Benim gözümde bunun ne büyük mutluluk olduğunu bilemezsiniz. Halime bakın, sahip olduğunuz bu özgürlükten yoksunum, cumhurbaşkanıyım ama köşeye atılmış ve özgürlüğü sınırlı bir insanım. Bütün eğlencem, akşamları soframa topladığım arkadaşlara ayrılmıştır. Haydi şimdi buradan ayrılıp bol bol dolaşın, istediğiniz yerlere girip çıkın, arzu ettiğiniz gibi eğlenin. Ben de bunun hayaliyle avunurum." dedi.

O akşam hepimiz masadan erken ayrıldık.

Damar ARIKOĞLU

ABDÜLHAMİD

1937 yılında idi. Yaz aylarından biri. Doğrudan doğruya kendi kontrolündeki bir gazetede "Makedonya" adlı bir eserim tefrika ediliyordu. Bir akşam üstü Başyaver Celâl (Üner) Bey beni telefonla aradı. Dolmabahçe Sarayı'na davet edildim. Ve Saraya gidince de, hemen hiç bekletilmeden, üst kata çıkarıldım. Bir kapı açıldı, kendimi Büyük Adamın karşısında buldum. Saygılarımı bildirince, belli bir iki nezaket cümlesi ile beni okşadı. Sonra:

- Yazını okuyorum, dedi. Hürriyetin ilân edildiği zaman küçük bir çocuk olman lâzım. Fakat kutlarım, o günleri iyi canlandırıyor. Yalnız Abdülhamid'i hiç sevmediğin belli.

Biraz durdu. Elindeki bir renkli kalemi, önünde açık duran kalın ciltli bir Fransızca kitaba dikine vurarak düşünür gibi oldu. Ben susuyordum. Bu hal bir iki dakika devam etti. Sonra birdenbire şu sözler çıktı ağzından:

- Sevme Abdülhamid'i! Yine de sevme! Fakat sakın anısına hakaret edeyim deme. Senin

kuşağın biraz daha ölçülü kararlar vermeye alışmalı. Bak çocuk! Kişisel kanımı kısaca söyleyeyim: Tecrübe göstermiştir ki, toprakları üstünde yaşayan insanların çoğunun durumu kuşku ve sınırları yalnız düşmanlarla çevrili bir büyük devlette, Abdülhamid'in yönetimi büyük hoşgörüdür. Hele bu yönetim on dokuzuncu yüzyılın son yıllarında uygulanmış olursa...

Bunun üzerine ayrılmama müsaade buyurmuşlardı. Saygılarımı tekrarlayarak huzurundan uzaklaştım.

Nizamettin Nazif TEPEDELENLİOĞLU

YANINA ALDIĞI İLK ER

Samsun'a çıktığı zaman, üstü başı yırtık, postalları patlamış, silahsız bir er gördü. Yüzünün rengi bakıra dönmüş, yağlan eriyip kemik ve sinir kalmış bu Türk askeri ağlıyordu. O'na sordu:

- Asker ağlamaz arkadaş, sen ne ağlıyorsun?

Er irkildi, başını kaldırdı. Bu sesi tanıyordu ve bu yüz ona yabancı değildi. Hemen doğruldu ve Anafartalar'daki Komutanını çelik yay gibi selamladı.

- Söyle niçin ağlıyorsun?

İç Anadolu'nun yanık yürekli çocuğu içini çekti:

- Düşman memleketi bastı, hükümet beni terhis etti. Silahımızı elimizden aldı. Toprağıma giren düşmanı ne ile öldüreceğim? Kemal Atatürk, er'in omzuna elini koydu:

- Üzülme çocuğum, dedi. Gel benimle!

Ve Samsun deposunda giydirilip silahlandırarak yanına aldığı ilk er bu Mehmetçik oldu.

Burhan Cahit MORKAYA

KAHRAMAN TÜRK KADINI

17 Mart 1923 Tarsus:

Mustafa Kemal İstasyon'dan şehre doğru, bir süre yaya olarak yürüdü. O'nu görmek için sabahdan itibaren yolları dolduran Tarsusluların arasından neşe ile selamlar vererek, ilerledi. O sırada ansızın bir olayla karşılaştı.

Milli Mücadele'deki çete giysili bir kadın, Atatürk'ün yolunu keserek ayağına kapandı.

Gözyaşlarıyla şöyle haykırıyordu:

- "Bastığın toprağa kurban olayım Paşam!"

Mustafa Kemal onu yerden kaldırmak için eğilirken kulağına bu kadının Kurtuluş Savaşında cephelerde çarpışmış olan (Adile Çavuş) olduğunu fısıldadılar.

Gözlerinden iki damla yaş düşen Mustafa Kemal, bu güneşten yüzü yanmış kadının elinden tutup ayağa kaldırdı ve ona şöyle seslendi:

- "Kahraman Türk kadını! Sen yerlerde sürünmeye değil, omuzlar üzerinde yükselmeye layıksın."

Taha TOROS

TÜRK ORDULARI BAŞKUMANDANIYIM

Afyonkarahisar'ın hatlarının çözülmesi sonunda birkaç Yunanlı tutsak, geceleyin Mustafa Kemal'in çadırına getirilmişti. Bunlardan birisi, Muzaffer Generalin doğup büyümüş olduğu Selanik'ten gelmişti. Yüz, kendisine yabancı gelmediğinden ve üniformasında da hiçbir bellilik görmediğinden kim olduklarını ve rütbelerini sormaya başlamıştı.

- Binbaşı mısınız?

- Hayır.

- Albay mı?

- Hayır.

- Korgeneral mi?

- Hayır.

- Peki nesiniz?

- Ben Mareşal ve Türk Orduları Başkomutanıyım! Şaşkınlıktan ağzı açık kalan Yunanlı kekeleydi:

- Bir başkomutanın savaş hattına bu kadar yakın yerlerde dolaşması işitilmiş değil de!..

General SHERRIL

SURİYE HEMŞİRENİZİ DE KURTARINIZ

1923 Mart'ının 17. Cumartesi günü Mersin'e giriyoruz. İstasyonda yaya olarak topluluk halinde ilerlerken, yolun ortasında, aynen Adana'ya girerken olduğu gibi, büyük bir levha taşıyan birkaç kız, Şef'in karşısına çıktı.

Levhada şu cümle yazılı idi:

"Suriye hemşirenizi de kurtarınız."

İki gün evvel Adana'da Antakya ve İskenderun için yapılan o levhali gösteri, Antakyalı kızın o herkesi ağlatıp sızlatan hıçkırıklı söylevi ve Şef'in ona verdiği tarihi cevapla, yüce bir nitelik almıştı. Şef şimdi bu Suriye levhasına ne diyecekti?

- "Her millet layık olduğu mutluluğa erişir!" dedi ve yürüdü.

İsmail Habip SEVÜK

GENELGEYLE DEVRİM OLMAZ

1924 yılının ilkbaharıydı. Erzurum ve Pasinler'de depremde birçok köyün evleri yıkılmıştı. Zarar gören halkla görüşmek için Pasinler'e gelen Atatürk, halkın içinden ihtiyar bir köylüyü çağırdı:

- Depremden çok zarar gördün mü, baba? diye sordu. Atatürk ihtiyarın şüpheini görünce, tekrar sordu:

- Hükümet sana kaç lira verse, zararını karşılayabilirsin? İhtiyar, Kürt şivesiyle:

- Valle Padişah bilir! dedi

Atatürk gülümsedi. Yumuşak bir sesle:

- Baba, Padişah yok; onları siz kaldırmadınız mı? Söyle bakalım zararın ne?

İhtiyar tekrar etti:

- Padişah bilir!...

Bu cevap karşısında kaşları çatılan Atatürk, Kaymakam'a döndü:

- Siz daha devrimi yaymamışsınız! dedi

Bu sırada görevini başarmış insanlara özgü bir ağırbaşlılıkla ortaya atılan tahrirat katibi:

- Köylere genelge yolladık Paşam, dedi. Atatürk'ün fırtınalı yüzü, daha çok karıştı:

- Oğlum, dedi, genelgeyle devrim olamaz!..."

Ahmet Hidayet Reel

BEN CEPHEYE GİDİYORUM

Bir akşam Recep Bey (Peker) beni ve İhsan Bey'i evine akşam yemeğine çağırdı. Ayağım burkulmuş, alçıda idi. Koltuk değnekleriyle gittim. Gazi Paşa da Refet (Bele) Paşa'nın evinde imiş. Bizim Recep (Peker) Bey'in evinde bulunduğumuzu haber almışlar. Yaver Muzaffer (Kılıç) telefonla beni çağırdı. Kendilerini beklememizi söyledi.

Gazi, gece yarısından sonra geldi. Fazlaca alkollü idi.

- "Vakit geç oldu. Oturamayacađım gideceđim."

Dedi ve giderken beni, İhsan ve Recep (Peker) Bey'i baş başa getirdi. Ellerini omuzlarıma atarak:

- "Ben dođruca cepheye gidiyorum, dūřmana taarruz edeceđim," dedi.

Hepimiz şaşırdık ve telaşlandık. İhsan Bey:

- "Paşam, ya muvaffak olamazsan?" deyince:

- "Ne?... Bir haftalık sūre içinde onları yok edip denize dōkeceđim." karşılığını verdi.

Ali KILIÇ

YENİLSEYDİK SORUMLU BEN OLACAKTIM

Bir aralık konu İstiklâl Savařı'na geldi. Dikkat ettim, Binbařılar dahil her komutanın hangi birliđe komuta ettiđini, nerede bulunduđunu, -bir gūn ōnce olmuř gibi- hatırlıyordu. O savař ki ara, gereç, personel kıtlıđı bugūn gū tasavvur edilirdi. Tūmenlere binbařılar, Kolordulara yarbaylar komuta ediyordu! Fakat, bu kadro canını diřine takmıř bir ekipti. Var olmak ya da olmamak bu savařın sonucuna bađlıydı. 30 Ađustos bu ruh haletinin eseri ydi. Bōyle bir dramı, hem yazarı, hem bař aktōrūnūn ađzından dinlemek mūstesna bir mutluluktı. O anılar Ata'yı cořturduķ cořturuyordu. Anlatmalarında abartma yoktu. Ama bu anlatıř ōylesine canlı, ōylesine plastikti ki, hepimiz heyecandan heyecana sūrūkleniyorduk. Anlatıřlarını řōyle bađladı:

- İřte būyūk zafer bōyle ortak bir eserdir. řerefler de ortaktır.

Bu alakgōnūllūlūk řaheseriyle konunun kapanacađını tahmin ediyorduk. Bu arada

Atatūrk bir duraklama yaptı. Sonra içine dōnūk, adeta kendisiyle konuřur gibi ilave etti:

- Ama yenilseydik sorumluluk ortak olmayacak yalnız bana ait olacaktı.

Bu belagat karşısında gōzyařımı tutamadım. Tarihin, zaferleri kendine maleden, yenilgileri ise maiyetine yūkle yen sahte kahramanlarını hatırladım.

Ord. Prof. Sadi IRMAK

SAVAş EMİRLERİ

řūkrū Kaya'nın, bir 30 Ađustos Zafer Bayramı gecesi sofrada:

- "Paşam, İstiklal Savaşı'nda Başkomutan sıfatıyla muharebelerde verdiğiniz emirler bir yerde toplanmış mıdır?" sorusuna verdiği yanıt:

- Bir gūn Kurtuluř Savaşı'nın, Millî Mūcadele'nin askeri tarihini yazacaklar, belki de benim Bařkomutan sıfatıyla verdiğim bir yazılı ve imzalı emrime rastlamayacaklardır. Savař arkadaşları buradadır, hep bilirler, ben muharebede daima o cepheden bu cepheye gider, yapılması gereken hareketleri Komutanlara dikte eder, onlara not ettirir ve kendilerini de inandırdıktan sonra, 'şimdi ordu birliklerimize derhal bu hareketlerin yapılmasını kendi imzanızla bildiriniz...' derdim."

Nejat SANER

SELANİK

Millî Mücadele henüz bitmiş, ordularımız Meriç sınırına dayanmıştı. Çankaya'da oturuyorduk. Atatürk'ün Selanik'ten çocukluk arkadaşı Nuri Conker dedi ki:

- "Paşam, ne duruyorsunuz? Her şey elinizde. Selanik'teki eviniz boş duruyor. Bir sözünüzle orada oturabilirsiniz. Size kim engel olabilir?" Atatürk, hepimizin yüzüne baktı ve şunları söyledi.

- "Böyle bir hareket bütün Avrupa'yı aleyhimize birleşmeye sevk eder. Büyük bir mücadele iyi bir biçimde sona erdi. Tehlikeli bir maceraya atılamam."

Hamdullah Suphi TANRIÖVER

17 MART 1923 TARSUS

Mustafa Kemal İstasyon'dan şehre doğru, bir süre yaya olarak yürüdü. O'nu görmek için sabahdan itibaren yolları dolduran Tarsusluların arasından neşe ile selamlar vererek, ilerledi. O sırada ansızın bir olayla karşılaştı.

Millî Mücadele'deki çete giysili bir kadın, Atatürk'ün yolunu keserek ayağına kapandı.

Gözyaşlarıyla şöyle haykırıyordu:

- "Bastığın toprağa kurban olayım Paşam!"

Mustafa Kemal onu yerden kaldırmak için eğilirken kulağına bu kadının Kurtuluş Savaşında cephelede çarpışmış olan (Adile Çavuş) olduğunu fısıldadılar.

Gözlerinden iki damla yaş düşen Mustafa Kemal, bu güneşten yüzü yanmış kadının elinden tutup ayağa kaldırdı ve ona şöyle seslendi:

- "Kahraman Türk kadını! Sen yerlerde sürünmeye değil, omuzlar üzerinde yükselmeye layıksın."

Taha TOROS

İNANMAYANLAR DA HAKLIYDILAR

Mustafa Kemal realist bir liderdi. Lekenemelerin politika kadrosunu nasıl daraltacağını ve kendisini bir avuç partizan takımı elinde bırakacağını düşünerek, açıkça bir suç işlemiş olanlar dışında yalnız kişisel değerlere saygı gösterdi. Sicil yoklamalarına rağbet etmedi. Bir gün bana:

- Kuva-yı Milliye'ye inanmayanlar da inananlar kadar haklı idiler, demişti.

Falih Rifki ATAY

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI

Hastalığının ilerlemiş zamanında:

"Hatta bir gün, bizim önümüzde bazı siyasi sorunlara değinip Romanya' da yapılan hükümet değişmesinden söz ederken, bir patriğin işbaşına gelmiş olmasından hayret duyduğumu söyledim. Bu nedenle İkinci Dünya Savaşı'nın da yaklaşmakta olduğunu anırtarak dedi ki:

- "Bir savaş çıktığı takdirde, kanımca yansız kalmalıyız. O zaman birçok fırtınalar kopacak. Devlet gemisini gayet ustaca yöneterek işin içinden sıyrılmaya çalışılmalıdır." dedi.

Prof. Dr. Nihat Reşat BELGER

ELİF, LAM, MİM NE OLACAK?

Atatürk, Kur'an'ın Türkçe'ye çevrilmesine karar verdikten sonra Kâzım Karabekir Paşa kaygıya düşmüştü. Büyük bir heyecan ve şaşkınlık içinde bir gün dayanamayarak Atatürk'e sordu:

- "Kur'an'ın Türkçe'ye çevirisini emretmişsiniz."
- "Evet."
- "Peki, o zaman elif, lam, mim ne olacak?"

Atatürk hayretle Karabekir'in yüzüne baktı ve en kolay bir şeyin cevabını verir gibi:

- "Ne olacak, elif, lam, mim yine elif, lam, mim olarak kalacak" dedi.

Hamdullah Suphi TANRIÖVER

MEDRESELER

Rize gezilerinde medreselerin açılması için kendisine başvuran hocalara; öfke ve sertlikle ve herkesin önünde:

- "Para istiyorsanız size millet yetecek kadar verecektir. Açsanız karnınızı doyuracaktır. Medreseler bir daha açılmayacaktır, anladınız mı?" diye bağırdı.

Prof. Mahmut Esat BOZKURT

DİL ALANINDAKİ ÇALIŞMALARI

Dil alanında bir kaynak sorununu ileri sürünce, ortaya, kâğıt kalem ve Atatürk'ün kendi eliyle açıklamalar yapılmış diksiyonerler getiriliyor. Yunanca'dan getirilen kelimelerin, onları bir başka dile bağlayan daha eski bir etimolojisi aranıyor.

- Ana kökü arayacağız, diyor.

Ve dil hakkındaki kuramını anlatmaya başlıyor ve bir gülüşle:

- Uzun bir çalışmadan sonra, bunu bulduğum zaman, Sakarya savaşını kazandığım dakikadaki mutluluğu duydum, diyor.

Prof. PITTARD

KÖYLÜ MİLLETİN EFENDİSİDİR

Bir gece beraber oturuyorduk. Yanımızda Siirt milletvekili Mahmut Soydan, şimdiki Macaristan elçimiz Ruşen Eşref Onaydın, bir de Soysallı vardı. Atatürk, ertesi günü Büyük Millet Meclisi'nde okuyacağı söylevi hazırlıyordu. Mahmut'la Ruşen Eşref not tutuyorlardı. Atatürk ara sıra bana da, "Ne dersin?" diye soruyordu. Ben ne diyebilirim? Hiç... Sonra Atatürk bana döndü ve dedi ki:

- Bu memleketin efendisi kimdir?

Düşündüm. Karşılığı o verdi:

- Türk köylüsüdür, dedi. Ve devam etti:

- Türk köylüsü "Efendi" yerine getirilmedikçe memleket ve millet yükselmez!...

Prof. Mahmut Esat BOZKURT

YENİ KELİMELER

Atatürk, yeni kelimeler için şöyle derdi:

"Onları ortaya atmak gerekir. Millî duygumuz hangisinden hoşlanır ve onu kullanırsa, o zaman sözlüğümüze koyalım."

Prof Dr. Afet İNAN

ÖĞRENCİ GÖZÜNDE ÖĞRETMEN

Çankaya'da bir ilkokul açılmıştı. Köşkün çevresinde bulunan bu okulu bir gün Atatürk ziyaret etmiş.

Öğretmen tahta başında öğrencilere ders veriyormuş. Cumhurbaşkanı girer girmez saygı işaretini vermiş, çocuklar ayağa kalkmış ve oturunuz işaretini verdikten sonra yüzünü tahtaya çevirerek derse devam etmiş. Atatürk, beş on dakika ayakta ders dinlemiş ve çıkarken öğretmen yine aynı ses, aynı eda ile çocukları ayağa kaldırmış ve oturunuz işareti verir vermez derse devam etmiş.

Gazi kapıdan çıkarken yanındakilere:

- "Gördünüz mü öğretmeni? Cumhurbaşkanına önem vermedi" demiş ve ilave etmiş:
- "İlköğretmen vatanın en hayırlı elemanı. Onlar vatan çocuklarıyla o kadar kaynaşmışlardır ki, adeta çocuklaşmalardır. Onların gözünde en sevgili öğrencilerdir. Bu öğretmen eğer dersini bırakıp saygısını göstermek için yanıma gelseydi ve çıkarken beni merdivenlere kadar geçirse idi, öğrencileri gözünde küçülür, belki prestijini kaybederdi. Öğrenci gözünde en saygılı, en büyük adam öğretmendir." demişlerdir.

Asaf İLBAY

ANADOLU'NUN MÜZİĞİ

Atatürk söylüyor:

- Montesquieu'nun, "Bir milletin musikicilikteki akışına önem verilmezse, o milleti ilerletmek mümkün olamaz" sözünü okudum, doğrularım. Bunun için, musikiciliğe pek çok özen göstermekte olduğumu görüyorsunuz.
- Biz Batılılara göre, doğu musikiciliğinin kulaklarımıza gelen tuhaflık yönünden söz ettim ve dedim ki; Doğunun tek anlayamadığımız bir tarafı varsa, o da onun musikiciliğidir.

Gazi, itiraz ederek şöyle demiştir:

- Bunlar hep Bizans'tan kalma şeylerdir. Bizim gerçek musikimiz Anadolu halkında işitilebilir.
- Bu ezgilerin geliştirilmesi mümkün değil midir?
- Batı musikiciliği bugünkü durumuna gelinceye kadar, ne kadar zamanlar geçti?

- Dört yüz yıl kadar geçti.

- Bizim bu kadar süre beklemeye zamanımız yoktur. Bunun için, batı musikiciliğini almakta olduğumuzu görüyorsunuz.

Emil LUDWIG

SEN NE OLACAKSIN Kİ?

Mustafa Kemal, Selanik'te yine bir akşam o zaman Sağlık Müfettişi olan eski Dışişleri Bakanı Dr. Tevfik Rüştü Araş, Nuri Conker, Salih Bozok beylerle birlikte Olimpiyos birahanesinde oturmuşlar içerlerken, devletin dış siyaseti söz konusu oluyormuş. Bu arada Mustafa Kemal Bey birtakım acı eleştiriler yaptıktan sonra işi şakaya dökmüş ve Tevfik Rüştü Bey'i göstererek:

- "Bu yanlış siyaseti bir gün doktor aracılığı ile düzelttireceğim." Deyince, yakın ve teklifsiz arkadaşı olan Nuri Conker:

- "Ne? Ne... Sen mi düzelttireceksin?"

Diye küçümseme ile sormuş. Bunun üzerine Nuri (Conker) Bey'le aralarında şöyle bir konuşma geçmiş:

- "Evet, ben doktoru Dışişleri Bakanı yapacağım. Bütün yanlışlıkları ona düzelttireceğim."

Nuri Bey şaka ile sormuş:

- "Demek sen doktoru Dışişleri Bakanı

yapacaksın. O halde ya beni?"

- "Seni de vali ve komutan yaparım!"

Bu konuşmaya, hazır bulunan Salih Bozok da karışıyor:

- "Herhalde bu arada beni de bir şey yaparsınız?"

Mustafa Kemal Bey Salih'in bu sorusuna, biraz düşündükten sonra:

- "Salih, seni yaver yapacağım ve yanımdan ayırmayacağım." Cevabını verince Nuri Bey yine dayanamamış, tekrar atılarak:

- "Allahını seversen, sen ne olacaksın ki, hepimize şimdiden böyle birtakım onurlar veriyorsun?" demiş.

Mustafa Kemal Bey, Nuri Bey'in bu sorduğu soruya gülerek:

- "Bu memuriyetleri, bu onurları veren ne olursa işte ben o olacağım."

Diye karşılık vermiş.

Ali KILIÇ

MİLLETİMİN ŞEREFİNE İÇİYORUM

Bir akşam, birdenbire Saray'dan kalkarak Gülhane Parkı'nda Halk Partisi'nin verdiği bir açık hava toplantısına gittiğimiz zaman, orada toplanan on binlerce insana harf devrimini müjdelemiş ve bu sırada ayağa kalkarak millete hitaben:

"Arkadaşlarım, bu elimdeki rakıyı evvelce padişahlar da, halifeler de içerlerdi. Fakat onlar saraylarında, dört duvar arasında içiyorlardı. Ben ise sevgili milletimin önünde ve onun şerefine içiyorum."

Diye kadehini kaldırdığı zaman halkın alkış tufanı arasında Sarayburnu dakikalarca çınlamıştı.

Ali KILIÇ

HARF DEVRİMİ

Yeni Türk alfabesinin ilk biçimlerini kendisine götürdüğüm zaman, Komisyonun en aşağı beş yıllık bir geçiş dönemi düşündüğünü söylemiştim. Gazeteler önce birer sütunlarını yeni harflere ayıracaklar, yavaş yavaş bu sütun sayısı artacak, sonunda bütün gazeteler yeni harflerle çıkacaktı. Okullar için de buna benzer basamaklı yöntemler düşünmüştük.

Dikkatle dinledikten sonra bir daha sordu:

- Demek beş yıl düşündünüz?
- Evet!
- Üç ay! dedi.

Donakaldım, üç ay! Üç ay içinde bütün memleket yayını Lâtin harfleriyle değişecekti. İlâve etti:

- Ya üç ayda uygulayabiliriz, yahut hiç uygulayamayız. Sizin Arap harflerine bırakacağınız sütunlar yok mu, onların adedi bire de inse, herkes yalnız o sütunu okur ve beş yıl sonra, tıpkı yarın başlar gibi başlamaya zorunlu kılarız. Hele arada bir buhran, bir savaş çıkarsa attığımız adımları da geri alırız.

Falih Rıfkı ATAY

PROGRAMSIZLIK

Sen değil mi ki, bir kitapta okuduğum şu: Napolyon'a sormuşlar: Programınız nedir? O da cevap vermiş ki:

- "Ben yürürüm, program benim hareketimden çıkar" sözüne:
- "Evet ama o türlü giden, sonunda başını Sent Helen kayalarına çarpar" düşüncesini ekledin.

Ruşen Eşref ÜNAYDIN

ŞAPKA KONUSUNDA

Atatürk, bir gün, lütfen bu konuda fikrimi sormuşlardı. O sırada Musul işi, aleyhimize sonuçlandığı için, rahmetli hayli sıkıntılı idi.

Şu karşılığı vermek cesaretinde bulundum:

- "Şapka giymek, bu millet hesabına bir Musul fethinden üstündür!"

Atatürk, hafifçe gülümsediler. Ve kaşlarını birkaç defa eğerek gönlümü okşadılar.

Prof. Mahmut Esat BOZKURT

NEDEN KASTAMONU?

Şapka giymek için neden Anadolu'nun en çok bağnaz görünen bir bölgesini seçtiğini sormuştum.

Dedi ki:

- O tarafa ilk defa gidiyordum. Halk o kadar beni görmek merakında idi ki, başımda ne ile görse öyle kabul edecekti. İzmir tarafına gitseydim, yalnız şapkamı görürlerdi.

Falih Rifkî ATAY

İŞTE SONUÇ

Atatürk, Mudanya yolu ile Bursa'ya gidiyordu. Kalabalık bir halk kütlesi iskelede etrafını çevirmiş bulunmakta idi. Bir kadının, elinde bir kâğıtla Atatürk'e yaklaştığı görüldü. Zayıf bir kadındı. Ata'nın yolunu keserek titrek bir sesle:

- Beni tanıdın mı oğul? dedi... Ben sizin Selanik'te komşunuzdum. Bir oğlum var: Devlet Demir Yolları'na girmek istiyor. Siz onu alsınlar dediniz. Fakat Müdür dinlemedi. Oğlumu yine işe almamış... Ne olur bir kere de siz söyleyiniz.

Atatürk'ün çelik bakışlı gözleri samimiyetle parladı. Elleriyle geniş jestler yaparak ve yüksek sesle:

- Oğlunu almadılar mı? dedi. Ben salık verdiğim halde mi almadılar? Ne kadar iyi olmuş... Çok iyi yapmışlar... İşte Cumhuriyet böyle anlaşılacak...

Kadın kalabalığın içinde kaybolmuştu. Ve Atatürk adeta kendinden geçercesine dolu bir sesle:

- İşte Cumhuriyetten beklediğimiz sonuç... diyordu.

Hulusi KÖYMEN

PORTRE

İstanbul'un kurtuluşundan yirmi üç gün sonra Cumhuriyet ilan olunur ve Mustafa Kemal Paşa Cumhurbaşkanı seçilir. 1924'ün 2 Ocak tarihinden 22 Şubat'ına kadar İzmir'de bulunur. İzmir'e giden bir Kurul arasında Çallı İbrahim de vardır.

Çallı, Atatürk'le karşılaşır ve kendisine:

- Türk milletinin gönlündeki Mustafa Kemal'in portresini yapmama izin verir misiniz Paşam? der. Atatürk de:

- Mademki gönüllerde yaşayan Mustafa Kemal'i çizmek istiyorsun, benim modelliğime gerek yok, yanıtını verir.

Daha sonra Çallı, bazı araştırmalarına dayanarak Atatürk'ün koltukta oturur, sivil giysili/fraklı tablosunu oluşturur.

Oğuz ÖZDEŞ

PORTRE

İstanbul'un kurtuluşundan yirmi üç gün sonra Cumhuriyet ilan olunur ve Mustafa Kemal Paşa

Cumhurbaşkanı seçilir. 1924'ün 2 Ocak tarihinden 22 Şubat'ına kadar İzmir'de bulunur. İzmir'e giden bir Kurul arasında Çallı İbrahim de vardır.

Çallı, Atatürk'le karşılaşır ve kendisine:

- Türk milletinin gönlündeki Mustafa Kemal'in portresini yapmama izin verir misiniz Paşam? der. Atatürk de:
- Mademki gönüllerde yaşayan Mustafa Kemal'i çizmek istiyorsun, benim modelliğime gerek yok, yanıtını verir.

Daha sonra Çallı, bazı araştırmalarına dayanarak Atatürk'ün koltukta oturur, sivil giysili/fraklı tablosunu oluşturur.

Oğuz ÖZDEŞ

YAKUP CEMİL

Savaşın ortalarında Binbaşı Yakup Cemil (Babiâli baskınında Mazım Paşa'yı öldüren) savaşın kötü yöneltilmesinden ve memleketin felakete gitmesinden dolayı bir hükümet darbesi yapmaya girişti. O gece Enver Paşa'yı öldürecek ve kuracağı hükümette Mustafa Kemal Paşa, Harbiye Nazırı (Milli Savunma Bakanı) ve Başkomutan Yardımcısı olacaktı. Bir arkadaşı hükümete sır vermiş, Yakup Cemil idam edilmişti.

Atatürk bana demişti ki:

- Yakup Cemil, girişimini başarsaydı, ben yeni görevi kabul ederdim. Fakat Harbiye Nazırı olunca ilk işim Yakup Cemil'i kurşuna dizdirmek olurdu.

Ali Fuat ERDEM

TARAFSIZLIK

Serbest Fırka zamanında:

Gazi:

- Fethi (Okyar) Bey, Süreyya (İlmen) Paşa'yı partinize aldığınıza çok memnun oldum; kendisi hem şehirci. hem teşkilatçıdır, buyurdular. Ondan sonra bana dönerek:
- Bak, ben Cumhurbaşkanı olarak tarafsızım. Bir partinin başında pek sayın arkadaşım İsmet Paşa hazretleri bulunuyorlar. Diğer partinin başında da pek sayın arkadaşım Fethi Beyefendi bulunuyorlar. Bu iki parti birbirleriyle mücadele eyleyeceklerdir. Lakin dünyaya karşı da: "Türkiye'de de bir siyasal eğitim mevcut olduğunu" kanıtlayacaksınız, buyurdular.

Ondan sonra, sofrada bulunanlara hitaben:

- Bakınız! Ben, Cumhurbaşkanı sıfatıyla bu iki partiye karşı tarafsız kalacağım, dediler. Şükrü haili ve Abdurrahman Nazif Paşalara da:
- Ordu. siz de benim gibi daima tarafsız kalacaksınız; bu iki partinin mücadelelerine karışmayacaksınız, buyurdular.

Süreyya İLMEN

SİYASET ENTRİKASI

Anadolu hareketinin ilk günlerinde siyasi hırslarıyla tanınmış olan bir bayanla konuştuğu

sıralarda, ona şu sözleri söylemiş:

- Hanımefendi, sizin çok güzel gözleriniz var; ben de güzel gözleri çok severim. Buna rağmen, söyleyeyim: Eğer siz, gözlerinizin kuvvetine güvenerek siyasal bir rol oynamak isterseniz haber vereyim ki başarılı olamazsınız. Çünkü ben siyaseti güzel gözlü hanımefendilerden çok fazla severim!"

Bu sözleri, o zamana ait bir siyaset entrikasının öyküsü esnasında O'nun ağzından bizzat dinledim ve hemen hemen kelime kelime saklayıp şimdi aktarıyorum.

Muhiddin BİRGEN

SORUMLU

Gazi, memlekette yapılan iyi işlerden söz eden bir zatın:

- "Paşam, halk bütün bu iyi şeyler sizin eserinizdir, diyor" sözüne karşı:

- "Evet; halk bütün iyiliği benden bildiği gibi, bütün fenalıkları da bana yüklüyor" buyurmuştu.

Ahmet Hamdi BAŞAR

SONUCU BAŞLANGIÇTAN BERİ BİLİYORDUM

Başarınızdan hiç kuşkulandınız mı?" diye sordum.

- "Hayır! Asla" diye yanıtladı. "Ben bütün planı en başlangıçtan beri olduğu gibi gördüm (hiç cephanemiz olmadığı zamanlar bile) sonucu bildim. Biz kan akmasına ve yıkıntıya engel olmak için uzun zaman geciktik. Fethi (Okyar) Bey, son bir başvurulacak yol olarak Londra'ya gitti, çünkü biz kanla değil, yazıyla yapılmış bir antlaşma istiyorduk."

Grace ELLISON

GERÇEK TARİHİN YAZILMASINI İSTİYORUM

Bir toplantı sırasında Türk Tarih Kurumu üyelerine:

- Ben fani bir insanım, bir gün öleceğim. Büyüklüğüne ve üstün kabiliyetlerine inandığım Türk ulusunun gerçek tarihinin yazılmasını sağlığımda görmek istiyorum. Onun için bu toplantılarda kendimden geçiyor, her şeyi unutuyorum, sizi yoruyorum. Beni affedin."

Uluğ İĞDEMİR

BEN YAPAYIM, SİZ YAZARSINIZ

Gazi Mustafa Kemal, bu işler için muhakkak ki, hukuk kitapları okumuştur. Fakat onların hiçbirisini, aynen uygulama alanına koymamıştır.

Hatta bir gün kendi anlattığından işittiğıme göre, meşhur bir Türk hukukçusu, kendisine: "Bu uyguladığınız esaslar hiçbir hukuk kitabında yoktur" diyor. Mustafa Kemal'in cevabı şudur:

- Uygulanıp denemişler, kural ve prensip haline gelirler. Ben yapayım, siz kitaba yazarsınız.

Prof. Dr. Afet İNAN

CUMHURİYETTE ANGARYA YOKTUR

Cumhuriyetin ilanından sonra idi. Karadeniz'de bir geziye çıkmıştı. Kendisine eşlik edenler arasında bulunuyordum. Rize'ye geldik. Yolların düzgünlüğü ilgisini çekmişti. Vali'ye:
- Yollarınızı nasıl bu hale getirebildiniz? diye sordu. Vali de anlattı. Bütün yakın köylüleri jandarmalarla toplattırmış ve yol onarımında çalıştırmış.

Atatürk'ün kaşları çatıldı. Oldukça sert bir dille:

- Vali Bey, dedi "Corvee" nedir bilir misiniz? Öyle ise ben söyleyeyim: Angarya demektir. Ve şunu da bilmeniz lazım ki, kanunsuz hiçbir vatandaşı işten alıkoyamaz, onu çalışmaya zorlayamazsınız. Cumhuriyette angarya diye bir şey yoktur.

Muzaffer KILIÇ

EN GÜÇ DEVRİM MÜZİK DEVRİMİDİR

Bir gece toplantısında:

"Biraz sonra Atatürk'ün yepyeni bir konu ortaya attığını gördüm.

- En güç devrim nedir?

Sıra ile hepimizin yanıtını bekliyordu. Bazı arkadaşlar, bütün devrimler birbirinden güçtür, dediler. Sıra bana gelince en güç devrim laikliktir, dedim. Nitekim bugün de hâlâ o kanıdayım. Ama Atatürk yanıtlarımızın hiçbirisini beğenmedi. Bizi bir süre duraksamada bıraktıktan sonra:

- En güç devrim, dedi, müzik devrimidir. Şaşkınlığımızı yüzümüzde okumuşçasına devam etti:

- Çünkü müzik devrimi kişiye kendi iç dünyasını unutturmayı, sonra da yeni bir aleme yönelmeyi gerektirir. Onun için çok zordur.

Kısa bir susma oldu. Işıklar sağan gözünü üzerlerimizde gezdirerek ekledi:

- Çok zordur ama, yapılacaktır, dedi.

Ord. Prof. Sadi IRMAK

ORDUYU AYIKLAMA

Yıl 1918, Selanik'te bir konferanstan sonra arkadaşlarıyla konuşması:

- Devrimi tamamlamak lazımdır. Biz bunu yapabiliriz. Ben, bunu yapacağım. O zaman için düşündüklerimi size kısaca anlatayım: Bugünkü Osmanlı İmparatorluğu'nun yüksek sayılan komutanları, benim için yoktur. Ordu kumanda sicilleri için ben, son limit olarak, binbaşısı kabul ediyorum. Geleceğin büyük komutanları bunlar olması gerekir. Sicil defterlerinin binbaşısı kadar olanlarını saklayacağım, üst tarafını yaktıracağım.

Arkadaşlardan biri, bu söz üzerine buna karşı duruyor ve bu büyük ayıklama işinin nasıl yapılabileceğini anlamak istiyor. Mustafa Kemal'in cevabı şudur:

- Evet, binbaşısından yüksek olanlar ay başında, benim kuracağım bürolara gelip maaşlarını istedikleri zaman, büro şefleri defterleri dikkatle inceledikten sonra: "Efendim, defterde sizin adınız yoktur, sizi tanımıyorum" diyeceklerdir.

Prof. Dr. Afet İNAN

EMİN OLUN BUNLARIN HEPSİ OLACAK

Bulgar Türkoloğu İvan Manolof, Meşrutiyetten (1908) bir iki yıl önce Selanik'te Atatürk'ten O'nun Türk devrimine ait düşüncelerini dinlemişti. Yarınki Türkiye'yi heyecanla anlatan Atatürk, Manolof'a demişti ki:

- "Bir gün gelecek, ben hayal zannettiğiniz bütün bu devrimleri başaracağım. Bağlı olduğum

millet, bana inanacaktır. Düşündüklerim hiçbir demagoji ürünü değildir. Bu millet, gerçeği görünce, arkasından duraksamaksızın yürür. Dava uğrunda ölmesini bilir. Saltanat yıkılmalıdır. Din ve devlet işleri birbirinden ayrılmalı, doğu uygarlığından benliğimizi sıyrarak batı uygarlığına aktarılmalıyız. Kadın ve erkek arasındaki ayrımlar silinerek yeni bir sosyal düzen kurmalıyız. Batı uygarlığına girebilmemize engel olan yazıyı atarak Latin kökünden bir alfabe seçmeli, kılık kıyafetimize kadar, her şeyimizde batılılara uymalıyız. Emin olunuz ki, bunların hepsi bir gün olacaktır."

Arif Necip KASKATI

HİTLER HAKKINDAKİ DÜŞÜNCESİ

Ben, O'nu tek bir kez görmüştüm. Güzel ve kültürlü bir Fransızca ile konuşuyordu ve görünüşe göre bundan hoşlanıyordu. Bir ara konuşmayı Almanya'daki duruma yöneltti. Kısa ve kesin bir biçimde formüllendirdiği sorularından, bu konunun kendisini ne kadar meşgul ettiği ve Hitler'den hiç de hoşlanmadığı anlaşıyordu. Konuşmamız sırasında, bu yönde doğrudan doğruya bir sözünü hatırlamıyorsam da, sorularından ve jestlerinden, diktatörler dünyasının bu yeni yıldızının hayranı olmadığı kolaylıkla görülmüyordu. Yalnız bir kez, o da konuşmamız sona ererken ve ben Nazi'lerin savaş niyetlerine değinerek sözlerimi bitirirken, karşılık olarak, hemen hemen felsefi-psikolojik bir görüş açıklaması biçiminde şunları söyledi:

- "Daha hiçbir askerlik ve devlet adamlığı başarısı göstermemiş bir adama, iktidarı topyekün teslim etmek, temel bir hatadır. Bir onbaşı, büyük bir askerî deha, büyük bir stratej olduğunu kanıtlamak için de, her şeyi göze almaktan çekinmeyecektir."

Rudolf NISSEN

YERİNİZ MAKAMINIZDIR

Atatürk, Cumhurbaşkanı iken bir ilçede Kaymakamın odasına girmişti. Kaymakam kalktı, köşede bir iskemleye büzüldü. Atatürk:

- Siz burada devleti temsil ediyorsunuz. Yeriniz makamınızdır, benim ziyaretçi olarak yerim de sizin karşınızdır, demişti.

Falih Rifki ATAY

EMİRLERİ ÜNİFORMA VERMİYOR

1923'te Konya'da verdikleri demeci, ayrılacakları gece, basına verilmek üzere tekrar okutturuyorlar.

Muhtar Bey (Şakacı bir adam olan İngiliz Muhtar) kadehini kaldırıyor:

- Yaşasın Başkomutan!
- Niye Mustafa Kemal demiyorsun da Başkomutan diyorsun? Muhtar Bey üstü kapalı bir davranışla:

- Hele, diyor ne olur ne olmaz, daha uzun süre şu Başkomutanlık üzerinizde kalsın!

Şakalaşıp duran Gazi kartallaşıveriyor:

- Vay, sen beni Başkomutanlıktan mı kuvvet alır zannediyorsun? (Sesini tabiileştirerek) Dinle bak öyle ise, sana bir hatıra anlatayım: Hani ben Erzurum'da ordu müfettişliği nişanlarını yakamdan atarak, "ferdî millet" kalmıştım ya? O zamana kadar emirlerimi dinleyen komutan (ismini söyleyecekti, söylemedi) ondan sonra verdiğim emirleri dinlememeye başlamasın mı? Makamına gittim:

- Paşa, paşa dedim, size o emirleri bu yakadaki yıldızlar vermiyor, Mustafa Kemal veriyordu, o yine karşınızdadır, yazınız!
- Yazdı, emir gideceği yere gitti. Fakat çıktıktan sonra aklıma gelmişti. Ya komutan düğmeye basıp da, "Posta, bunu dışarı çıkarınız!" deseydi. Sesi yine heybetleşerek:
- Fakat diyemezdi, Muhtar, karşısında Mustafa Kemal var, diyemezdi! Muhtar Bey kadehini kaldırarak yürekten bağırıyor:
 - Yaşasın Mustafa Kemal!

İsmail Habip SEVÜK

SOYADI'NIN BELİRLENMESİ

Demin bir sözü yanlış söyledim, Gazi'yi Büyük Millet Meclisi, kanunla "Atatürk" yaptı, dedim. Bu söz eksiktir. O, kendini "Atatürk" yaptı. Kanun, olayı kabul etti. O günlerde soyadı kanunu çıkacaktı. Bir akşam yemeğinde, Gazi "Atatürk" adını alacağım, dedi. Karşı geldiler:

- Memleket, dünya, tarih "Gazi Mustafa Kemal"i tanıyor. Ona nasıl dokunulur.

Atatürk karşılık verdi:

- En tanınmış Türkler, yabancı isimler taşıyorlar. İbn-i Sina gibi, El-birûni gibi... Bu yabancı isimlerin karşısında, bunların Türk olduklarını kanıtlamamız gerekiyor ve kanıtlamak için de uğraşıp duruyoruz. Buna son vereceğim ve kendi adımla başlıyorum!
- Ve Gazi Mustafa Kemal o gece Atatürk'tü. Ertesi gün kanun bu olayı onayladı. O'nun kanuna bu kadar nazı geçerdi.

Mithat Cemal KUNTAY

TÜRK TOPRAĞI

Sınırlarını, en son Türk kuşaklarının kanlarıyla yoğurup çizdiği bir Türk vatanında, o vatan kavramını anlamlandırdı.

O, bir ölüm haberi karşısında, yurt toprağına şu hitapları bana yazdırmıştı (1930):

"Yurt toprağı! Sana her şey feda olsun. Kutlu olan sensin. Hepimiz senin için canımızı verimiz. Fakat sen Türk milletini sonsuz hayatta yaşatmak için, feyizli kalacaksın. Türk toprağı! Sen, seni seven Türk milletinin mezarı değilsin. Türk milleti için yaratıcılığını göster."

Prof. Dr. Afet İNAN

KIN AŞINSIN, KILICA BİR ŞEY OLMASIN

Hastalığa ilk teşhis konulduğu sıralarda Profesör Pittard. eşi ve Bayan Afet İnan'la birlikte Atatürk'ün huzurundaydık. Atatürk'ün yüzündeki renksizliği sezen Pittard:

- Efendim, bu kadar işleriniz arasında dil ve tarih üzerindeki çalışmalarınıza biraz ara verseniz olmaz mı? dedikten sonra ilave etti.

- Sonra kın aşınır, örselenir Paşam!

Atatürk kılıcın millet kının da devlet başkanı olduğunu demeye getirerek:

- Kın aşınsın, örselensin ziyanı yok. Yeter ki. kılıca bir şey olmasın! Bunun üzerine Profesör:
- Ekselans, ben sizin fikrinizde değilim. Kın da bulmak güçtür, dedi.

Fethi İSFENDİYAROĞLU

HATAY SORUNU

Ömrünün sonlarında Hatay sorununda bir başka sözünü duymuştum. Atatürk, bu sorun yüzünden uykusuz, sinirli idi. Rastladığı elçilerle tartışma yapar, söylemediğini bırakmaz, kendi hazır bulunduğu yerlerde yabancı elçilerin kulağına gidecek nümayişler yaptırırdı. Bir akşam sofrada vaktiyle Dışişlerinde bulunan bir arkadaşı:

- Paşam, niçin kendinizi de milletinizi de üzüp duruyorsunuz? Bir tümen yollarsanız Hatay'ı alırsınız. Ve Renani'de Alman olup bittilerini kabul eden Fransızlar Suriye'nin bir sancağı için sizinle savaş mı yapacaklar? dedi.

Öfke ve siniri dalga gibi dinerek, sesi yavaşladı:

- Evet bunu ben de bilirim. Bir tümen yollasam, Hatay'ı alabiliriz. Renani'de Almanlarla savaşmayan Fransızlar da Hatay için bize savaş açmazlar. Fakat ya bu kez saygınlıklarına dokunup karşı koyacakları tutarsa?

Soru sorana dönerek:

- Ben bir sancak için altmış bu kadar Türk ilini tehlikeye sokmam, dedi.

Falih Rıfkı ATAY

AH SELANİKİ

Kolağası Mustafa Kemal, bu akşam mahzundu. Selanik'te Beyazkule bahçesinde başbaşa oturuyorduk. Saatlerce konuştuk, nerede ise gün ağaracaktı. O gece ay Olimpos dağlarının arkasında kaybolurken, Mustafa Kemal içini çekerek:

- Ah Selanik, dedi. Seni bir daha Türk olarak göreceğim miyim?

Baktım, ağlıyordu. O altın sarı saçlarını okşadım. Teselli etmeye çalıştım. Ben, Mustafa Kemal'in müşterek hayatımız boyunca bu derece duygulandığını görmedim.

Ali Fuat CEBESÖY

TÜRKÇÜ MÜSÜNÜZ?

Gökalp, Atatürk'ten önce ve Atatürk'ten sonra bazılarınca Türk milliyetçiliğinin adı olarak kullanılan Türkçülük deyimini, en doğru tanımıyla belirtir ve der ki: "Türkçülük. Türk milletini yükseltmek demektir."

Yanlış yorumlara uğradığını ve uğrayabileceğini sezmiş olacak ki Atatürk. Türkçülük sözünü hiç kullanmamıştır. Daima "Türk milleti, milliyet, milliyetçilik" sözlerini kullanmıştır.

Kendisine:

Türkçü müsünüz? diye sorulduğu zaman, bizi herkesten iyi bilen bu büyük Türk:

Ben Türküm, demekle kesin ve keskin yanıtını vermiştir

Hasan Ali YÜCEL

TÜRLÜK MÜSLÜMANLIĞIN ÖNCÜSÜDÜR

Atatürk sağ iken, büyük İslâm kongrelerinden birine biz de çağırılmıştık. Kongre Mekke'de toplanacaktı. Atatürk'ün bir delege göndermeye razı olup olmayacağını merak ediyorduk. Hiç tereddütsüz karar verdi. Türklüğünden kibir denecek kadar gurur duyan büyük adam, milleti ile aynı dinden olanları da gerilik ve kölelikten kurtulmuş görmek için elinden geleni yapmak istemiştir. Müslümanlık yeniden şereflendikçe nasıl bunda Türklerin manevî hissesi olacaksa, on milyonlarca Müslüman ya geri ya köle kaldıkça bundan Türklere de bir utanç

payı düşmemek ihtimali var mıydı?

Biliyordu ki Mekke'ye şapka ile gidilemez. Ama daha iyi biliyordu ki başlık ve kıyafet değiştirmekle din değiştirileceğini sanan bir toplum da ne gerilik, ne de kölelikten sıyrılabilir. Milletvekillerinden Edip Servet Tör'ü çağırdı:

- Mekke'ye gidip beni temsil edeceksin, dedi. Türksün ve Müslümansın. Türklük, Müslümanlığın öncüsü ve kılavuzudur. Mekke'ye şapka ile gideceksin. Kara taassup sana karşı bile gelse eğilmeyeceksin!

Edip Servet Tor, Mekke'ye şapka ile girdi. Müslüman delegelerinin en itibarlısı o idi. Kongrenin sonuna kadar, Mustafa Kemal mucizesine hayranlık duyan heyetler arasında, Kemalist Türkiye'yi o temsil etti.

Falih Rıfkı ATAY

TAMBUR TAKSİMİ

Bir akşam, emirleriyle yaptığım bir tambur taksiminden sonra yaşlı gözlerle bana şöyle bir sual sordular:

- Aferin oğlum, çok güzel bir taksim yaptın, duygulandım, eksik olma. Bana musikî nedir tanımlar mısın?

- Hakiki aşktır! Duygularımızın ezgilerle anlatımıdır. Her insanı çeşitli etkiler altında bırakan güzel bir yüzün, güzel bir kokunun, güzel bir sesin, güzel manzaraların tanımı olanaksızdır. Musikî de tanımlanamaz. İnsanı bazen ağlatır, bazen güldürür, bazen de maddi hayatla ilgisini keser, mana alemine gönderir.

Bu yanıtı çok memnun oldular:

- Aferin çocuğum, gel seni bir öpeyim. Bana şimdiye kadar böyle bir yanıt veren olmadı. Kimi seslerin dizisinden, kimi gamlardan, bilemediğim makamlardan zırvaladılar, durdular. Sanki müzik kitaplarından ben bu şeyleri okuyamazmışım gibi, bana müzik dersi vermeye kalkıştılar. Gerçeği sen söyledin, hepsini mat ettin. Gel, bir daha öpeyim evladım seni. Sen sanatında eli öpülecek adamsın!

Refik FERSAN

HAYDİ BAKALIM ZEYBEK OYNAYACAĞIZ

Bir başka akşam, fasıldan sonra bir semai çalarak konsere son verdik. Atatürk şöyle dedi:

- Her fasıl peşrevle başlıyor, saz semaisiyle bitiyor. Dörder "hane" olarak yapılan bu eserlerin, özellikle saz semailerinin tavrı aşağı yukarı birbirlerinin aynı. Bizlere heyecan verecek, ruhumuzu okşayacak zeybek havaları gibi kıvrak ezgilerle düzenlenseydiler olmaz mıydı? Acaba bestekârlarımız neden bunu göz önünde tutmamışlar?

Gazi'nin bu buluşları harikaydı. O ara salon orkestrası konserine başladı. Yerimden kalktım. Beni de ilgilendiren bu buluş üzerine hemen bir eser yazmak ve hemen orada arzularını yerine getirmek için تنها bir yere çekildim. Bir kâğıt parçasına o anda doğan ezgileri Hamparsum notasıyla tespit ettim, dördüncü haneye de zeybek temposunda bir oyun havası ekledim. 15 dakika gibi kısa bir sürede oluşturduğum bu eseri bir daha gözden geçirdim, kendim de beğendim. Mükemmel bir "Nakriz Saz Semaisi" bestelenmişti.

Yirminci dakikada salona girdiğim zaman orkestra dans havaları çalmaya devam ediyor, Atatürk sofrada yanındakilerle konuşuyordu. Beni görünce:

- Neredeydin?

- Paşam, emirlerinizi yerine getirmek üzere dışarıya çıkmış idim. Müsaade buyurursanız, şimdi bestelediğim "Nikriz Saz Semaisi"ni dinleteceğim.

Paşa hayret etmişti. Derhal tamburla eseri çalmaya başladım. İlgiyle, dikkatle izliyordu.

Son hanenin zeybek usullerine başlar başlamaz:

- Bravo! Aferin evladım... diyerek arkalarında İnönü'nün de bulunduğu konuklarına:

- Haydi bakalım, hepimiz zeybek oynayacağız!

Tekrar tekrar bu eseri çaldırdılar ve zeybek oynadılar.

Refik FERSAN

KADINLAR LOKANTADA

Zaman o zamandı: başta Atatürk vardı. Büyük uyanma dönemi yaşıyordu milletçe.

O zamanlar Ulus'ta bir İstanbul Lokantası varmış. Müşteriler kalpaklı, pos bıyıklı, kavi adamlar.

Yemeğe iki hanım geliyor her gün: Biri Süreyya Ağaoğlu, biri de Hukuk'u onunla bitiren iki hanımdan biri... Lokantaya her girişlerinde bütün başlar kalkıyor.

Bir gün zamanın Başbakanı Rauf Orbay'dan bir haber geliyor:

"İki genç kızın İstanbul Lokantasında yemek yemeleri uygun değil."

Hatta galiba haberi kızına ileten, Ağaoğlu Ahmet. Genç kız küplere biniyor. Tam o akşam, gene avcı kıyafetiyle, gene traktör sürmekten yorgun, Paşa evlerine geliyor. Gene coşkular içinde. Gene Türk kadını, şu olabiliyor, bu olabiliyor diye iftiharlar içinde...

Süreyya dudak büküyor. Atatürk, kendisine "İşini sevmiyor musun?" diye sorduğunda:

"Evet ama Başbakan, öğleleri lokantaya gitmeme kızıyor." diye yanıtıyor.

- Hakkı var. Orada ne işin var?

Ertesi gün dairede bir konuşma, "Paşa sizi istiyor" diye geliyorlar.

- Hangi Paşa?

- Kemal Paşa Hazretleri. Paşa, açık gri bir otomobilde beni bekliyordu.

İstanbul Lokantasının önünden geçerken şoföre "Dur" emrini verdi. Lokantadakiler dışarı fırlamışlardı. Atatürk, herkesin duyabileceği bir sesle:

- Bugün Süreyya Hanım Çankaya'da benim davetlim, yarın her zamanki gibi lokantaya gelecek, dedi.

Çankaya'da Latife (Gazi Mustafa Kemal) beni gülerek karşıladı. Aslında. Atatürk çok kızmış Başbakan'a...

... Ve sonra ne oldu biliyor musunuz? Herkes ertesi gün, İstanbul Lokantasına eşleriyle geldi.

Zaman işte o zamandı.

Nimet ARZIK

TÜRKÇE EZAN

Hindistan'da iken Türkiye'de Türkçe ezan okunmasından yakman bir Hint Müslümanları grubuna:

- Siz, Allahın yalnız Arapça anladığını sanmak gibi bir günaha giriyorsunuz.

Atatürk, dine değil, yobazlığa ve körü körüne inanışa karşıdır. Bundan otuz yıl sonra İslâm dinini boş inançlardan kurtaran, asıl yüksek ruhunu yaşatmaya çalışan bir öncü olarak bütün Müslümanlardan saygı ve anlayış görecektir.

Rauf ORBAY

TARİH ZORLAMAYI SEVMEZ

Atatürk ne gösterişlerde, ne mevkilerde, ne rütbelerde içini doyurucu bir zevk bulamamıştır. O, fikir peşinde idi. Gerçek büyüklüğü daima fikirleri uğruna savaşmakta, her an, o andan önceki bütün şanlarını ve şereflerini fikirleri uğruna feda etmeyi göze almakta aramıştır. Bir gün Ankara ve İstanbul şehirlerinden birine "Atatürk" adı verilmesi için bir kanun teklifi hazırlanmıştı. Atatürk tasarıyı okudu, arkadaşlarına:

- Bir adın tarihte kalması ve ağızlarda söylenmesi için, şehirlerin temellerine sığınmak şart değildir. Tarih zorlamayı sevmeyen nazlı bir peridir. Fikirleri tercih eder, demişti.

Falih Rifkî ATAY

NAPOLYON BENZETMESİ

General Tawsand 12 Haziran 1922 tarihinde Adana'ya geldi. Kendisine o vakit haber almada çalışan deniz yüzbaşlarından Cemil refakat subayı olarak atanmıştı. General bir gece Adana'da Bursa Oteli'nde kaldı. Ve ertesi günü özel trenle Konya'ya geçti. O günün akşamı saat 9'da Mustafa Kemal, Tawsand'la görüşmelere başladı. Tawsand görüşmeler esnasında kendince yaptığı bir benzerliği Mustafa Kemal'e bildirerek:

- "Siz Napolyon'a benziyorsunuz." dedi. Mustafa Kemal bu benzerliği geri çevirerek:
- "Napolyon arkasına bir sürü çeşitli milliyetteki insanı toplayarak macera aramaya çıktı. Ve bunun içindir ki, yarı yolda kaldı. Ben bir anadan bir babadan gelen kardeşlerimle kendi vatanını kurtarmak dâvası yolundayım. Ve başaracağım." karşılığını verdi.

Hasan Ali YÜCEL

BENİ YETİŞTİRDİĞİNİZE PİŞMAN MISINIZ?

İsmet İnönü Başbakanlıktan ayrıldıktan sonra bir akşam Atatürk'ün sofrasında bulundu. Atatürk, sofrada kendi yanına oturttu. İsmet İnönü bir kâğıt parçası üzerine şöyle bir soru yazdı:

- Hâlâ bana dargın mısınız? Atatürk bu sorunun altına şöyle yazdı:
- Bugün de arkadaşımsın, kardeşimsin.

İsmet İnönü, Atatürk'e bu yazının altına imza koymasını rica etti. Atatürk imzaladı. İsmet İnönü bu imzalı kâğıdı cebine koydu. Sonra İsmet İnönü ikinci bir soru yazdı:

- Beni yetiştirdiğinizden dolayı pişman mısınız?

Atatürk bu soruyu okuyunca İsmet İnönü'ye bu yazısının altına imzalamasını istedi. İsmet İnönü imzaladı ve Atatürk de bu yazıyı aldı.

Atatürk ile İsmet İnönü arasında o zaman geçen bu küçük olay, Cumhuriyet tarihinin karanlık kalmış olan bir köşesini aydınlatmaya yeter kanısındayım.

Asım US

ACI DUYUYORUM

Bize savaşlardan birini anlatıyordu:

- "Görüyorsunuz ya, dedi, birçok zaferler kazandım. Fakat bunların en büyüğünden sonra bile her akşam, savaş alanlarında ölen bütün askerleri düşünerek derin bir acı duyuyorum."

George BENNEB

BAYRAĞI KALDIRINIZ!

Mustafa Kemal o sabah savaş meydanını geziyordu. Yerde parçalanmış bir bayrak, bir düşman bayrağı gördü. Bir an durdu, yanındakilere seslendi:

- "Bu bayrağı kaldırınız, yenilmiş bir düşman bayrağı, fakat o bir milleti, bir orduyu simgeliyor, yerde kalmaya layık değildir."

Ferit Celâl GÜVEN

ER'İN MENDİLİ

Bir akşam uzun süre didişen, uğraşan iki erden birinin yüzünü sildiği mendil gözüne ilişmişti. Bu işlemeli ve göz alıcı yağlığı isteyerek ere sordu:

- "Bunu nereden aldın?"

Bu ansızın sorulan soru karşısında şaşırان kahraman Türk çocuğu, sıkılarak karşılık verdi:

- "Yavuklum gönderdi, Atatürk!"

Büyük kayıplar karşısında bile ağladığı görülmeyen, acı duyguları içinde gizleyen Büyük Şef, bilmem neden, o anda sarsılmıştı; dolan mavi gözlerinden iri damlalı yaşlar dökülüyordu. Er'in demin yüzünden akan terleri sildiği bu mendille o da göz yaşlarını silmişti.

Prof. Naim Hazım ONAT

ADNAN MENDERES

Serbest Fırka'nın son günleriydi. Halk Fırkası mutemetlik saltanatına ilk darbe, Aydın'da vurulmuştu ve bu darbeyi vuranların başında, o zaman çok genç olan Adnan Bey (Adnan Menderes) bulunuyordu. O sırada Recep Bey, Vasıf Bey, Halid Bey ve daha birçok zevat sık sık Aydın'a geliyor, vaziyeti tetkik ediyor, temaslar yapıyor, rapor yazıyor, Ankara'ya gidip geliyorlardı. Velhasıl, bir telaştır gidiyordu. Bu gidiş gelişler arasında Gazi'ye; Adnan Bey'den bahsetmişler. Kendisini görmeyi arzu etmiş, görmüş.

Cevdet Kerim Bey'den naklen duyduk. Gazi, Adnan Bey'i gördükten sonra,

- Bu gençte çok iş var, demiş ve derhal milletvekili namzetleri listesine alınmasını emretmiş.

Niyazi Ahmet BANOĞLU

BÖYLE BİR AĞAÇ YETİŞTİRDİN Mİ?

Bahçe mimarı Mevlut Baysal anlatıyor:

"Çankaya Köşkü'nde, bahçesini yapıyordum. Bir gün Atatürk, yaveri ve ben bahçede dolaşıyorduk. Çok ihtiyar ve geniş bir ağacın Atatürk'ün geçeceği yolu kapadığını gördük. Ağacın bir yanı dik bir sırt, diğer yanı suyu çekilmiş bir havuzdu. Ata, havuz tarafındaki kısma yaslanarak karşı tarafa geçti. Derhal atıldım:

- Emrederseniz derhal keselim Paşam. Bir an yüzüme baktı, sonra:

- Yahu, dedi, sen hayatında böyle bir ağaç yetiştirdin mi ki keseceksin."

Niyazi Ahmet BANOĞLU

HASTALIĞI

Doktor Asım:

- Atatürk'ü istasyonda gördüm, dedi. Doktor olarak durumunu beğenmedim. Arkadaşları da burnunun kanadığını söylediler. Ben kanamanın burnundan olduğuna nı sanmıyorum; görünen duruma göre, bir karaciğer kanaması olması akla daha yakın. Eğer böyle ise, durum vahimdir, dedi.

Dünya başıma yıkıldı sandım. Geceyi güç geçirdim. Sabahleyin erkenden Çankaya'ya gittim. Odaya girince bana gülümseyerek baktı ve:

- Hayrolsun, ne var? diye sordu.

- Hastalığınızı merak ediyorum, dedim. Yorulmanızda endişe ediyorum.. Bana iki yabancı uzman tavsiye ettiler. Çok yetkili kimselermiş. Eğer izin verirseniz, kendilerini Türkiye'ye davet etmek ve sizi görmelerini sağlamak istiyorum. Bunu ricaya gelmiştim.

Kaşlarını hafifçe çattı. Biraz düşündü. Böyle bir davetin politik tesirlerini hesapladığı belli idi:

- Ortalıkta, Hatay meselesi var. Hastalığım dışarıda duyulursa iyi olmaz... Bu noktayı değerlendirmek lazım dır. Sen Neşet Ömer'le konuş. Burada zaten Tıp Kongresi yapılıyor. Gelip bir muayene etsinler. Bakalım onlar ne diyecek? Sonra düşünürüz, dedi.

İsmet BOZDAĞ